

Nagy Attila

A HARAG ARGUMENTÁCIÓI
HEXAMETEREKBE

Az Előretolt Helyőrség Íróakadémia által 2019-ben Budapesten megjelentetett kötetnek, Lövétei Lázár László *Miféle harag* diptichonjának a címét az előző, a *Zöld* kötet *Vendég-eclogájának* pásztora előlegezi meg: „Nos hát, bökd ki: miféle harag tett ennyire mássá?” Diptichonról szoltam, mert jelen könyv tartalmazza mind a *Zöld* teljes tartalmát, mind a másik szárnyat *Sivatag* címen. Nos, ezt kellene körüljárunk, a költő által megidézett mottók szerzői mellett néhány gondolkodót vonva be, gondolom, építő jellegű kritikát írandó.

A kötet cím után – bár kérdésként hangzana el – sem kérdőjel, sem másfajta írásjel nem található, talán azért, mert érzésem szerint a költő kontemplál, ergo: harag lesz ebből egyáltalán? Harag, amely nem ártani, hanem felmutatni, át- és újragondolni, cselekedni firtat, egyéni – és tágabb világunkat mentve mindattól, ami már vézesen – akár – lényegünké is válhat? Netán menteni a még menthető?

Végigolvasva a mottókra építő két kötetnyi anyagot, egy ismeretlen költőt idézve, föltehetjük a kérdést: „De honnan a harag, a mindenkori? Az egylényegű, de oly sokféle?” És mert a harag veszélyes állapot mind az egyénre, mind a közösségre, amellett nem old meg érdemben semmit, hiszen nem arra kódolt, a kérdés felvetése igencsak jogos.

Arisztotelész a haragot elengedhetetlenül szükséges dolognak tartotta, az emberi jellem alakulása egyik ismérvének. Peter Sloterdijk pedig nem kevesebbet állapít meg *Harag és idő* című politikai-pszichológiai kísérletében, minthogy: „Az európai hagyomány legelső mondatának elején, az *Iliászt* bevezető verssorban bukkan föl a »harag« szó (...): »Haragot, istennő zengd Péleidész Akhileuszét«, föltéve ugyanakkor a kérdést: „vajon az indulatok e legfélelmetesebbjét – és egyben legemberibbét – (...) szükséges-e tompítani, megzabolázni és elnyomni?” (Typotex Kiadó, 2015, 9., ford. Felkai Gábor) Ugyancsak ő teszi föl a másik, a művészi alkotás szempontjából is igen fontos kérdést, ugyanott: „De hogy is lehetne komoly formában újdonságokként bemutatni a haragot és kivetüléseit és kirobbanásait?”

Jelen kötet a harag argumentációjának és a verses formának (hexameter) szerves egysége a maga teljességében is esendő-emberi

Lövétei Lázár László-diptichon. Egyféle válasz arra is, amit Rilke-elemzése kapcsán már Heidegger is megpróbált Hölderlinre utalva: „Költőnek lenni szűkös időben azt jelenti: a dalban az elmenekült istenek nyomára figyelni.” (Martin Heidegger: *Költők – mi végre?* In *Rejtektak*. Budapest, 2006, Osiris Kiadó, 236.). A költőt (is) meghatározó *szellem és környezet* (Egyed Péter) összecsapásaként is értelmezhető-értelmezendő Lövétei diptichonja. Az egyik szárny, a *Zöld* rácsapása a másikra (*Sivatag*: „úgyse érti senki se”), miközben zajlik végig a *harag anamnézise*, illetve a *Sivatag* visszacsapása, ami már szinte kegyelemdőfésként is értelmezhető volna, ha a költő nem tenne közben/végül mégis hitet a *Szép* mellett: „mert csak a szépnek / van még vajmi kevés értelme a kókler-időkben” (*B. Zs. színművészhez*). Ugyanakkor ott bujkál a hexameterekben az *epiktétoszi sztoikus attitűd* is: „Ha olyan szerepet vállalsz, amely az erődöt túlhaladja, akkor egyrészt ebben is kudarcot vallasz, másrészt pedig azt is elszalasztod, amelyet képes lettél volna betölteni.” (*Epiktétos Kézikönyvecskéje*. XXXVII. tanítás, é. n., Gladiátor Kiadó, 90., ford. Sárosi Gyula). Vajon a kötet cím után ezért sincsen írásjel?

Fontos ez a hexameterekben megírt *antikolt mai* könyv, ez az elbizonytalanító-tudósító-tudatosító, itt-ott mintha ironikusan buzdító-belenyugvó, de a jaspers-i értelemben vett transzcendentális jelek mellőzése okán inkább elkeserítő könyv, az egyaránt 12 eclogából építkező két párbeszéd, a *Zöld* és a *Sivatag*. Mondhatnám: *egyetemes kor*, azaz *kórrajz*, amelynek mind fizikailag, mind morálisan elkövető és szenvedő alanya az ember, azaz mi, mindannyian. Epe, mely nem önt el még, de annyira megkeseredett már, hogy föloldaná annak a Montaigne-nek a lúdtollát is, aki a haragról írott esszéjében figyelmeztet: „Nincs még egy szenvedély, amely jobban megrendítené ítéletünk őszinteségét, mint a harag (...). Onnan nézve a hibák is nagyobbaknak tűnnek, akár csak a testek a ködben.” (Ford. Csordás Gábor) Lövétei Lázár László Füst Milánból is iskolázottan az *indulat* verset ihlető szerepére is utal, de azt – nagyon okosan! – nem firtatja.

De ne tévesszen meg senkit ez a két hivatkozásom, hiszen itt súlyosabb dolgokról van szó! Itt szó sincs az őszinteség megkérdőjelezéséről, sőt! Jelenkori szépirodalmunkban hiánypótló alkotással szembesülünk: Lövétei bátran (vállalva megannyi beszólást, leszólást, szerény pozitív kritikát stb.) kimondja mindazt (ki-ki magára ismerhet), ami a lelki gyötrődéseken túl – Úristen, kik és mik vagyunk, mit és miket cselekedtünk?! –, illetve azok következményeként visznek bennünket a francos fenébe. Az ellehetetlenedés tünetegyüttese világméretűvé vált, és sem megoldás, sem megváltás már nem várható. Mert

a jóakarát brontozaurusszá lépett elő, már-már lehurrogott atavizmus. A morálnak pedig *annyi*... (lásd például Nietzsche-nél).

És kikre is hivatkozik Lövétei Lázár László? Kikkel vállal közösséget, megadva a maga nyugtalanító, de talán mégis cselekvésre indító válaszait? Mely költők a mottók elkövetői? Nos, itt a névsor, akik a kötet mottóinak szerzői: Hölderlin, Vergilius, Bión, Horatius, Moszkosz, Dante, Virág Benedek, Kosztolányi, Faludi Ferenc, Babits Mihály, Weöres Sándor, Vörösmarty Mihály, Iuvenalis, Tibullus, Shakespeare, Arany János, illetve egy apokrif szentírástörredék, a lövétei világháborús obeliszks felirata, kocsmái rigmus. Jelen kötet (ismétlés tőlem!) a harag argumentációinak (személyes és közösségi leképezése) és a verses formának (hexameter) szerves egysége. Iuvenalis sorai jutnak eszünkbe: „Több bünt már a jövő se tetézhet gaz jelenünkre, / vétünk és vagyunk lesz példa a korcs ivadéknak! / Itt csúcspontra jutott a gonoszság!” (Iuvenalis: *Első satíra*, ford. Muraközy Gyula)

Költőnk haragja (ha néhol nem túl ildomosan is jelenítődik meg), megemeli a hexametert, és elsősorban nem mint költői eljárást, hanem azt a lelkiséget, amely éppen a hexameterben veszhetne el, hiszen érzésem és tapasztalatom szerint is a hexameternek indulatokat temperáló hatása is van (vagy lehet). Ugyanakkor kijózanító is, mert kiszámíttósága önuralmat kíván, azon túlmenően pedig fölülemelkedést a téma (jelen esetben) le- vagy visszahúzó, akár igen viciózus természetén.

Nem szándékom jelen írásomat teletömni a kötetből vett Lövétei Lázár-idézetekkel. Ezt a könyvet EL KELL OLVASNI, meggyőződésem, hogy az élményen túl kötelező is, hiszen vigyázni, ébren tartani (is) van! Végigolvasva a művet, a költő kedvencével, Arany Jánossal igyekszem nyugtatgatni önmagamot és a kedves olvasót is: „Szenvedek én egyben másban” (*Szenvedek én*), „De nyugtat az, hogy – lehetek.” (*Így is jó*), mert ha nem is vesszük észre, „a Lényeges várótermében üldögélünk és várakozunk” (Peter Sloterdijk: A világígéret és a világirodalom. In *Világra jönni – szót kapni*. Pécs, 1999, Jelenkor Kiadó, ford. Weiss János), valamint Paul Celan gyönyörű soraival: „Járj a művészettel léted legszűkebb útján. És tedd magadat szabaddá” (*Medridián*, ford. Schein Gábor).

Befejezésképpen érdemes elidőzni a *Zöld* (a külön kötet) és a *Miféle harag* Lövétei Lázár László-fotóinál: előbbin még egy nagyon fiatal almafa első termését emeli tenyerébe bukolikus szalmakalapja védelmében, amely saját kertjében virágzik, utóbbi a költő másnapos szakállú portréja, mintha minket figyelne, vagy – talán mégse... Érdemes megszívvelni, elgondolkodni a fotókon is!

Ecce poeta, a jelenkori!